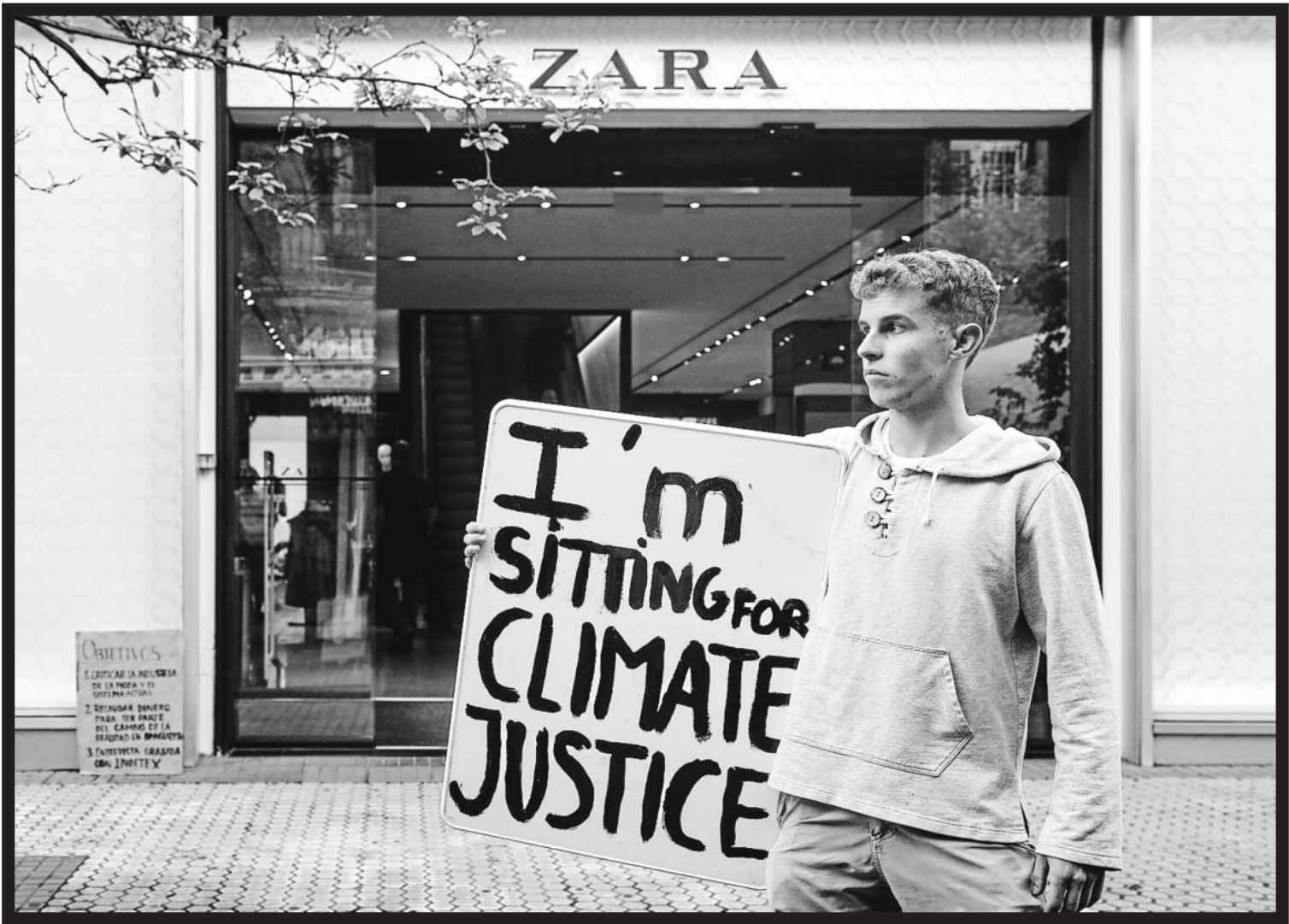

Jon Kareagak argi dauka «fast fashion» delakoa ez dela inoiz jasangarria izango. Berak eta Mondragon Unibertsitateko beste bi ikaslek langileen eskubideak eta ingurugiroa errespetatuko dituen arropa tailerra ireki nahi dute. Gazte zumaiaarra Bangladeshen izan zen apirilean, Rana plazako hondamendia gogoan.
Jon URBE / FOKU - GAUR8

ESKULTURA ETA AMETSA

Hiru euskal gaztek arropa tailer bat ireki nahi dute Bangladesheko hiriburuan

 JENDARTEA / Iker Bizkarguenaga

Eskultura bat da Rana plazako hondamendiak utzitako arrasto bakarra. Edo ia bakarra. Izan ere, mila hildakotik gora eragin zituen istripu hark hiru euskal gazteren bihotza uzkuritu eta euren bizitza alda dezakeen egitasmoa abiatzera bultzatu ditu. Arropa tailer bat ireki nahi dute, eta, bide batez, ehungintza industria eraldatu.

Bangladeshen ehungintzan aritzen diren enpresaburuentzat, eraikin soil bat; eraikin horretan lanean zebiltzan 1.135 lagun enpresaburuentzat, dena;

eta munduaren beste puntan gaudenontzat, errealitate deseroso bat ikustea galarazten zigun benda. Gauza asko erori ziren 2013ko apirilaren 24an. Rana plazako hondamendia ehungintza-industrian inoiz izandako handiena da, eta ai-

patutako 1.135 hildako horiez gain –gehienak emakumezkoak–, 2.500 zauritu eragin zituen, horietako asko oso larri. Eroritako eraikinean bost lan-tegi zeuden, eta bostek Euro-pako eta AEBetako marka eza-gunentzat arropa egiten zuten. Egun horietan, noski, zalaparta handia sortu zen, eta ahots askok langileek pairatzen zituzten lan eta bizi baldintzak salatzen zituzten. Agintariek zein enpresariek hitza eman zuten: «gauzak aldatu egingo dira». Baina apenas aldatu dira. «Han eskultura bat dago, besterik ez». Jon Kareaga oso gaztea zen tragedia hura gertatu zenean, 15 urteko nerabea, eta ia ez du gogoan. Baina eza-gutu, bai, Dhakan jazotakoa ondo ezagutzen du, geroago ikusitako dokumentalei eta irakurritako materialari esker.

Eta gertaera latz horrek hain-
beste markatu du, ezen duela
hilabete batzuk Bangladeshera
joan zen hango errealitatea
bertatik bertara ezagutzera.
Ezagutu zuenak gogor kolpatu
zuela aitortu digu, “Bask” egi-
tasmoaren istorioa kontatzen
hasi zaigunean.

EURO ETA ERDI EGUNEAN

Mondragon Unibertsitatean
Lidergo Ekintzailea eta Berri-
kuntza (LEINN) ikasten ari da
21 urteko zumaiarra, eta ikas-
keton eskutik Txinan zegoen
iragan apirilean, bertako en-
presa ekosistema ezagutzen
eta, bide batez, dokumental
bat egiten. Horretan zebilen,
azken unean Bangladeshera
joan behar zuela erabaki zue-
nean. Rana plazan jazotakoa
gogoan, errealitate hura eza-
gutu behar zuela uste zuen,
«bai edo bai». Eta bisatuarekin
zituen zalantzak argituta, ha-
rantz abiatu zen.

Bakarrik joan zen, eta, adie-
razi duenez, «sekulako espe-
rientzia izan zen». «Konfort
eremutik atera eta horrelako

toki batera joatea izugarria
izan zen, eta leku horrekin ko-
nektatu nuen», azaldu du.

Bertan, «inoiz pentsatuko ez
nituen egoerak» bizi izan zi-
tuela nabarmendu du. Adibi-
dez, 14 urte zituenetik lanean
ari zen gaztetxoa ezagutu iza-
na. «Egunean euro eta erdi ko-
bratzen zuen, ordu pila sartu-
ta. Ikasketa minimorik ez zuen
mutil koxkorra zen –16 urte zi-
tuen ezagutu zuenean– eta
beste dozenaka lagun en arte-
an lanean ari zen». Oro har, la-
nean itota zebilen jende «oso
pobrea» ezagutu zuen Bangla-
deshen. Segurtasunari dago-
kionez, gauza batzuk duela sei
urte baino hobeto daudela ai-
patu du Kareagak, baina
«oraindik gauzak oso gaizki»
daudela. «Egoerak hobera egin
du txarragoa izaterik ez zuela-
ko, baina bide luze-luzea dago
egiteko», bere ustez.

«Dokumental bat egiteko
Asiara joandako 21 urteko Men-
debaldeko gazte bat» zela aipa-
tu du zumaiarrak, nabarmen-
duz «hamar mila kilometro
arazo gabe» egin zituela. Eta

**Jon Kareaga Bangladeshera joan zen apirilean,
Rana plazan gertatutakoa gogoan eta bertako
egoera ezagutzeko asmoz. «Inoiz pentsatuko ez
nituen egoerak» ikusi zituela kontatu du**

**Berak ere zerbait egin zezakeela pentsatuta,
arropa tailer bat irekitzeko proiektua abiatu
zuen. Hiru lagun dabilta eta dirua biltzen hasi
dira. Beraien webgunea «www.bask.eus» da**

gaineratu du helmugara heldu
eta bere kamerarekin «lanean
zebilen ume bat grabatzen» ari
zela jabetu zela «planeta hone-
tan dagoen injustiziaz». «Bizi-
takoak dena goitik behera bir-
planteatzera eraman nau: zer
erosten dudan, zer ez dudan
erosi nahi... Nik horrelako prak-
tikak onartzen dituen enpresa
bati ezer erosteak praktika hori
sostengatzen dudala esango lu-
ke», adierazi du zumaiarrak.

Eta kontakizunarekin jarraitu
aurretik, Jonek hauxe aitortu
du: ez zuen etxean esan Ban-
gladeshera joango zenik.
«Amak Txinan nengoela uste
zuen, unibertsitatearekin. Ezer
ez esatea erabaki nuen, izan
ere, berdin-berdin joango nin-
tzen, eta alferrik zen ardura
eragitea. Txinatik itzultzean hi-
ru egunetan Bangladeshen
egon nintzela esan nion. Tira,
dagoeneko nire gurasoek edo-
zer espero dute nigan».

EZINTASUNA VS EKIMENA

Bangladeshen ikusitakoaren
ondorioz, «oso momentu txar-
rak» igaro zituen Kareagak.
«Nolako amorrua, nolako inpo-
tentzia, ezer egiteko ezintasun-
a», oroitu du. Baina ez zen
sentimendu horietan kateatu.
Izan ere, azaldu duenez, «gero
konturatzen zara pertsona txiki
askok gauza handiak egin di-
tzaketela, eta nik pertsona ho-
rietako bat izan nahi dut».

«Bangladesheko errealitatea
aldatu nahi dut, eta horretara-
ko hau egitea pentsatu dut»,
esan digu ikasleak. Proiektua-
ren ideiaz galdetzean azaldu
digu jakin zuela Gipuzkoako
Aldundiaren deialdi bat baze-
goela, zeinaren arabera, egitas-
moan norbaitek proiektuan
euro bat jartzen badu, Aldun-
diak beste euro bat jartzen
duen. «Aukera bikaina zela
ikusi nuen; proiektua aurkez-
tu nuen, aukeratua izan zen,
eta orain hor gaude, hau au-
rrera atera nahian. 10.700 eu-
ro behar ditugu, eta lehenengo
egunetan oihartzun handia
izan dugu». Dagoeneko 1.500
euro dauzkate, eta oraindik
40-60 egun dituzte aurretik.

Pluralean hitz egiten du, be-
rarekin batera Mondragon
Unibertsitateko beste bi ikasle
baitaude bide honetan, Maddi
Bercianos eta Apurva San
Juan. Biek bat egiten dute Ka-
reagaren «ideia, pasio eta ba-
lloekin», eta gogoz batu dira
ekimenera. Ez dute lan erraza,
Zumaian, Hendaian eta Gas-
teizen bizi baitira, baina Skype
bitartez moldatzen dira: «go-
goa dagoen bitartean ez dago
arazorik».

Tailerra martxan jartzeko
modua ere pentsatuta dute,
eta ikusita beren kabuz ezar-
tzea gastu handia izan daite-
keela eta tramite asko eska di-
tzakeela, beren asmoa bertako

enpresa batekin elkarlanean proiektu bat hastea da. «Balio hauekin bat datorren enpresa batekin jardun nahi dugu», azaldu digu Jonek. «Guk ahalik eta diru gutxienarekin eragin positiboena izan nahi dugu, eta horretarako bidea hori dela uste dugu», gaineratu du.

Bazkide izateko hautagaiak bilatzen hasi dira, eta pertsona batzuekin harremanean jarri dira. Esan duenez, «jende asko dago gauzak egin nahian».

Eta, Euskal Herrian? Ba al dago gure herrian ohiturak aldatzeko gogorik? Izan ere, industria honen atzean arropa erosten duen jendea dago. Herrialde aberatsetan bizi den kontsumitzailea, prest al dago bere arropagatik diru gehiago ordaintzeko? Kareagak baietz uste du. Bere aburuz, «kontua da ze pertsona motak inspiratzen zaituen», eta sare sozialen garrantzia azpimarratu du. «Sarean ikusten duguna buruan sartzen zaigu, eta enpresek hori ondo ikertuta daukate, ea zer egin behar duten zuk beren produktua erosteko».

Ildo horretan, ikasle gipuzkoarrak uste du sareetan eragin handia duten pertsonak asko lagun dezaketela kontzientzia zabaltzen, inspirazio iturri bezala, baina kontrako lana ere egin dezakete. «Instagramer edo blogger batzuen kontuetan sartzen bazara, ikusiko duzu Zara edo H&Mren katalogoak direla. Eta batzuentzat idoloak dira», aipatu du.

INGURUGIROARI KALTE HANDIA

Lan baldintzena, dena den, ez da ehungintza industriari egin dakioken kritika bakarra. Ingurugiroari egiten dion kaltea ere ez da nolanahikoa, eta Nazio Batuek eurek ere zuzenean seinالاتu dute esparru horre-

Langileek Bangladesheko tailerretan pairatzen dituzten baldintzak oso gogorrak dira, eta asko adingabeak direla hasten dira lanean.
Jon KAREAGA

Moda bigarren industria kutsakorrena da eta kalte larriak eragiten ditu ingurugiroan. Urari dagokionez, adibidez, kotoizko kamiseta bat egiteko 2.700 litro ur edangarri behar dira

Europako eta AEBetako enpresek presio handia egiten dute oihala oso merke jasotzeko, eta, hornitzaile batek ez baditu beraien baldintzak betetzen, beste batengana jotzen dute

tan duen arduragatik. «Modarena munduko bigarren industria kutsakorrena da», azaldu du Jonek, nabarmenduz bere eraginak, gainera, ez ditugula hemen sumatzen, hots, kontsumitzaileon herrialdeetan, baizik eta arropa ekoizten den lurraldeetan. Adibide bat aipatu digu, ur edangarriarena: «Oso ur gutxi daukate, moda delako ur edangarri gehien erabiltzen duen bigarren industria. Kotoizko kamiseta bat egiteko, 2.700 litro ur behar dira, eta, galtza batzuk egiteko, 11.000 litro inguru. Atera kontuak».

Pestizidek ere sekulako kalteak eragiten dituzte herrialde horietako landa eremuetan. «Kotoia erein behar dute eta kotoi zelai pila dago, eta horietan pestizidak erabiltzen dira, inolako segurtasun neurririk gabe». Horrek ondorioak ditu ingurugiroan eta bioaniztasunean, jakina denez, baina baita langileen osasunean ere. Eta horrekin guztiarekin batera, arropa koloreztatzeko erabiltzen den tinduaren arazoa dago. «Nik laranja koloreko ibaiak ikusi ditut», azaldu digu Kareagak.

Adierazi duenez, jarrera horren atzean ez dago axolagabekeria edo ardura faltarik, edo ez hori bakarrik behintzat. Berak oihalak prestatzen dituen tailer horietako arduradun batekin hitz egiteko aukera izan zuen, eta hauxe esan zion: «Nik ez dut ingurumena suntsitu nahi, baina bezeroek exijitzen didate produktua prezio batean eta kolore batekoa izatea, eta, nik hori ematen ez badiet, ez dute arazorik beste hornitzaile batengana joateko, beraientzat errentagarritasuna bakarrik delako garrantzitsua». Ataka horretan, hornitzaileak «ezin du besterik egin, sekulako presioa baitauka. Gauzak ondo egiten baditu, ezin izango du lehiatu».

Arazoa, beraz, hornitzaileari presioa egiten dion bezeroan dago, hots, guri arropa merke merke saltzen digun enpresan. Baina, kontsumitzaileak jabetzen al gara hori horrela dela? Pentsatzen ote dugu nola den posible ogitarteko baten prezioan alkandora bat erosi ahal izatea? «Nik uste jendea ez dela jabetzen, bestela ez luke arropa hori jantziko. Baina normala ere bada, enpresek diru mordoa gastatzen dute guk produktuok erosteko, gainera

‘jasangarritasun’ hitza erabil-
tzen dute jasangarriak ez di-
ren gauzak definitzeko. Begiak
ireki behar ditugu, aukerak
egon badaudelako; horietan
arreta jarri behar dugu kon-
tsumo arduratsua egiteko».

Aukera horien artean, dena
den, ez dago, inolaz ere *fast
fashion* deritzon hori. «Berdin
dio ze etiketa jartzen dioten
edo zer egiten duten, urtero
bilduma pila ateratzen dute
eta horrek ezin du inolaz ere
jasangarria izan», nabarmen-
du du Jonek, gaineratuz «bost
euroko soldata batek» ezin
duela lan egiteko sistema
onargarri baten atzean egon;
«ezinezkoa da». Beste marka
batzuk badaudela ere aipatu
du, «praktika askoz jasanga-
rriagoak eta etikoagoak dituz-
tenak». «Handiak eta poten-
teak dira, baina gardentasun

handiagoa daukate, beren
produktuak non egiten dituz-
ten, ze baldintzetan eta ze
soldatekin azaltzen dute»,
gaineratu du, nabarmenduz
«gardentasun hori beti exiji-
tu behar dela. Izan ere, adie-
razi duenez kontsumitzaileok
kontuan hartu behar dugu
arropa modu horretan ekoiz-
ten duten markak «gu engai-
natzen saiatuko direla beti»,
eta, beraz, «dena zalantzan ja-
rri behar dugula». «Edozein
markarekin egin behar dugu,
‘Bask’ berarekin ere bai. Dena
galdetu behar da: zertan ari
garen, nola produzitzen du-
gun... Pentsamendu kritikoa
izan behar dugu», azpimarra-
tu du.

Izan ere, aipatu duenez,
«arazoa ez da norbanakoena,
guk sistemak kontsumiaraz-
ten diguna kontsumitzen du-

**Sindikatuak eta langileak azken urteetan egin
dituzten mobilizazioengatik gutxiengo
soldatak pixka bat igo dira, baina horiek ere ez
dira errespetatzen, Kareagak azaldu duenez**

**Jonen aburuz arazoa sistemikoa da: «Sistemak
kontsumiarazten diguna kontsumitzen dugu
guk; sistema hau da injustizia soziala sortu
eta ingurumenari kaltea egiten diona»**

Ingurugiroari kalte handia egiten dio ehungintza industriak, besteren
arteak ur gehiegi erabiliz eta kutsatuz. Industria horretan aritzen diren
langile asko emakumeak dira. Rana plazako istripuan hildakoak ere
emakumeak eta gaztetxoak izan ziren neurri handi batean.

Jon KAREAGA

gu. Sistema hau da injustizia
soziala sortu eta ingurumenari
kaltea egiten diona». Edono-
la ere, ez luke nahi hitzok
inork «aitzakia» gisa erabil-
tzea, ez dezala pentsatu «erru-
duna sistema denez berak ezin
duela ezer egin». «Ez, pertsona
txiki askok gauza handiak egin
ditzakete», errepikatu du. Bere
leloa da.

Esan eta egin: elkarriketa
egin eta gutxira Donostiako
arropa denda ezagun baten
aurrean elkarretaratzea egin
zuen Jonek. Urtarrilean Ban-
gladesh-en egon nahiko luke,
egitasmoari heltzeko. Ikus-
gai dago noraino heltzen di-
ren, baina Rana plazaren
orubean eskulturaz gain ha-
zi bat ere ernaldu dela esan
dezakegu. Barruan, hiru eus-
kal gazteren ametsa dago,
loratzeko zain.

